

AVIZ CONSULTATIV Nr.1 din 5 iulie 1994

privind propunerea de suspendare din funcție a Președintelui României

Publicată în Monitorul Oficial Partea a II-a, nr.166 din 16.07.1994

Prin adresa nr.XI/539/1994, Parlamentul României a sesizat Curtea Constituțională, în temeiul art.95 și art.144 lit.f) din Constituție, pentru a aviza asupra propunerii de suspendare din funcție a Președintelui României, domnul Ion Iliescu, formulată de 167 de deputați și senatori.

Propunerea a fost prezentată Camerelor Parlamentului, convocate în sesiune extraordinară și reunite în ședință comună, la data de 4 iulie 1994 și se întemeiază pe declarația publică făcută de domnul Ion Iliescu, Președintele României, la data de 20 mai 1994, în municipiul Satu Mare.

1. Declarația publică a domnului Ion Iliescu

Partea din declarația domnului Ion Iliescu, avută în vedere pentru justificarea cererii de suspendare, este următoarea:

"Legea (caselor naționalizate - n.n.) se află în dezbateră Parlamentului. De aceea, cea care a fost emisă și promulgată, privind protecția chiriașilor pe următorii cinci ani de zile, are în vedere ca rezolvarea pe fond să se facă pe baze legale. și este la Parlament în dezbateră. Parlamentul nu s-a grăbit tocmai pentru că au apărut foarte multe situații diverse și, în această perioadă, comisiile parlamentare, împreună cu organele de specialitate de la guvern s-au consultat cu reprezentanții proprietarilor, ai chiriașilor căutând să elucideze toate aceste situații diferite. O să iasă legea; se vor crea fundamente legale pentru rezolvarea pe fond a problemei. De aceea, spuneam: n-avea voie, în această perioadă, instanța juridică să se pronunțe până ce pe fond, pe bază legală, nu se stabilește cadrul de reglementare. Deocamdată e valabilă legea existentă până la apariția unei legi noi. De aceea, eu sunt de acord cu dumneavoastră, aveți dreptate: este un abuz care se săvârșește față de dumneavoastră. Și asta ar merita - administrația locală, unitățile de specialitate trebuie să-și îndeplinească funcția pe care o au: de apărători ai interesului public. Deci, administrația locală și unitățile specializate - ICRAL-ul. Am auzit, și-n București, se deschid procese iar ICRAL-ul, care este reprezentantul interesului public, nu se prezintă la proces. și aici, fără îndoială că apar abuzuri și apar mercenariate. Sunt plătiți. Ei ca persoane, funcționari din aceste instituții, care nu mai merg să apere interesul chiriașului și interesul public. Și, atunci, instanța judiciară n-are decât o parte care pledează "pentru" și cedează. N-ar trebui să cedeze. Pentru că n-are acoperire legală. Toate hotărârile adoptate de judecători sunt în afara legii, n-au acoperire legală pentru a repune în proprietate câtă vreme o lege nu stabilește în ce context, cum se repune în proprietate un fost proprietar naționalizat sau aflat într-o altă situație legală. Asta e problema de fond. Și trebuie să aibă răbdare să vină legea și doar pe baza legii să poată acționa cu acoperirea corespunzătoare, atât instanța judecătorească, cât și administrația locală. Administrația nu trebuie să aplice o hotărâre judecătorească care nu are acoperire legală și n-are voie să evacueze cetățeanul din casă. Au venit la noi în audiență oameni care, tot așa, abuziv, cu o rapiditate extraordinară au fost evacuați; altminteri, nu se mișcă - nici administrație locală, nici judecătorie, să se pronunțe în cazuri diverse; aici, cu o rapiditate extraordinară, într-o zi au obținut hotărâre judecătorească, a doua zi administrația a venit și l-a dat pe om afară din casă, a treia zi cel care era de fapt interesat a intrat cu buldozerul, a demolat casa ca să construiască. Nu dau nume, este vorba de un demnitar, parlamentar, care se ține de afaceri locative și care a obținut sprijinul judecătorului, și sprijinul ICRAL-ului, al tuturor, ca să elibereze terenul și să construiască, să facă afaceri. Asta este sursa de care vorbea dânsul a abuzului și corupției. Și trebuie să unim forțele oamenilor cinstiți, și din administrație și din puterea judecătorească, să apărăm legea, să apărăm interesul public și al cetățeanului".

2. Propunerea de suspendare din funcție

În propunerea de suspendare din funcție se consideră că prin această declarație publică domnul președinte Ion Iliescu a încălcat grav anumite prevederi constituționale pentru că:

"1. A nesocotit două drepturi fundamentale prevăzute și garantate de Constituție: dreptul de proprietate privată (art.41) și dreptul la moștenire (art.42), precum și regulile prevăzute de Codul civil care prevăd modalitățile de valorificare a acestor drepturi.

2. A nesocotit liberul acces al cetățenilor la justiție, prevăzut de art.21 din Constituție.

3. Prin afirmația că justiția s-a pus ea însăși în afara legii s-a situat deasupra legii, ceea ce art.16 alin.2 din Constituție interzice.

4. Prin aceeași afirmație a adus atingere independenței judecătorilor, care este garantată de art.123 alin.2 din Constituție și de art.3 din Legea pentru organizarea judecătorească nr.92/1992, în pofida faptului că art.3 din Codul civil îi califică vinovați de denegare de dreptate pe judecătorii care ar refuza să judece pricinile cu judecarea cărora sunt investiți, aceștia neputând invoca în sprijinul refuzului lor nici împrejurarea că nu există lege, nici cea că legea este întunecată ori neîndestulătoare.

Afirmația de mai sus a domnului președinte Ion Iliescu este de natură să influențeze în mod nefavorabil bunul mers al justiției și constituie o tentativă de a-i intimida și de a-i influența pe judecători.

5. Prin afirmația că asemenea hotărâri ale instanțelor nu ar trebui aplicate, domnul președinte Ion Iliescu a instigat la nerespectarea hotărârilor judecătorești, infracțiune prevăzută de art.25 raportat la art.271 din Codul penal, cu aplicarea art.27 din Codul penal.

6. Afirmațiile domnului președinte Ion Iliescu sunt de o deosebită gravitate, deoarece ele neagă valori constituționale fundamentale și atribuțiunea esențială a uneia din cele trei mari autorități ale statului. Astfel de afirmații, făcute de șeful statului, pun în pericol buna funcționare a mecanismelor statului de drept și constituie un adevărat act dictatorial și un atentat la independența judecătorilor.

Domnul președinte Ion Iliescu a încălcat astfel și art.1 alin.3 din Constituție, care prevede că România este un stat de drept, democratic și social, în care drepturile și libertățile cetățenilor reprezintă valori supreme și sunt garantate".

3. Analiza motivelor invocate în propunerea de suspendare

Din analiza motivelor invocate pentru suspendarea din funcție a domnului Ion Iliescu ca Președinte al României și declarația sa publică din data de 20 mai 1994, de la Satu Mare, rezultă următoarele:

a) Nici din declarația publică și nici din propunerea de suspendare din funcție nu rezultă că domnul Ion Iliescu ar fi susținut că cererile de restituire a proprietății caselor naționalizate și de evacuare a chiriașilor nu ar fi trebuit primite de către instanțele judecătorești. Domnul președinte s-a referit la soluțiile date, nu la dreptul cetățenilor de a se adresa justiției, astfel încât imputarea că ar fi nesocotit prevederile art.21 din Constituție, privind liberul acces la justiție, este fără nici un temei. Liberul acces la justiție nu înseamnă și că cel care îl exercită trebuie să obțină și câștig de cauză. El privește, în procesele civile, atât pe reclamant, cât și pe pârât, sau oricare alt participant, așa încât, în mod necesar, cel puțin unul dintre aceștia nu-și va putea realiza, în tot sau în parte, dreptul invocat sau interesul său.

b) Așa cum rezultă din motivele propunerii de suspendare, cât și din declarațiile publice ale domnului Ion Iliescu, problema ce face obiectul acestora este restituirea caselor naționalizate și evacuarea chiriașilor prin hotărâri judecătorești.

Din acest punct de vedere se constată că prin art.26 alin.3 din Legea nr.47/1992 și prin art.77 din Legea nr.58/1991 s-a prevăzut că repararea daunelor pentru bunurile preluate abuziv de stat se va reglementa prin lege. Aceasta exclude posibilitatea ca judecătorul să acorde astfel de daune prin hotărâre judecătorească în lipsa unei asemenea legi.

Este incontestabil că în regimul totalitarismului comunist s-au săvârșit abuzuri, atât pe plan legislativ, cât și administrativ. Repararea acestor abuzuri săvârșite prin intermediul legii nu se poate face, însă, decât tot prin lege, deoarece cât timp o lege nu e modificată sau abrogată, fiind obligatorie nici puterea executivă și nici cea judecătorească nu se pot substitui legiuitorului pentru a se abate de la prevederile ei. Este un imperativ al principiului separației puterilor în stat care implică, în ce privește reglementarea raporturilor sociale, competența exclusivă a Parlamentului ca unică autoritate legiuitoare a țării, potrivit art.58 alin.1 din Constituție. De aceea, chiar dacă nu ar fi existat dispozițiile legale sus-menționate ale art.26 alin.3 din Legea nr.47/1992 și ale art.77 din Legea nr.58/1991, potrivit cărora repararea abuzurilor săvârșite de regimul comunist constituie un domeniu rezervat legii, soluția ar fi fost aceeași. Instanța judecătorească, în soluționarea unui litigiu, nu poate aplica decât legea în vigoare, deoarece a se abate de la ea reprezintă o opțiune politică care, în domeniul legislativ, este de competență exclusivă a Parlamentului.

În situația în care judecătorul face un act pe care numai legiuitorul singur putea să-l facă, ori atunci când atribuie valoare legală unui text abrogat sau când refuză aplicarea unei prevederi care are încă forță legală, judecătorul impietează asupra atribuțiilor legislatorului și violează principiul separației puterilor, săvârșind un exces de putere. În consecință, afirmațiile din declarația domnului președinte Ion Iliescu, în sensul că "Deocamdată este valabilă legea existentă, până la apariția unei legi noi", precum și, cu referire la hotărârile judecătorești de restituire a caselor naționalizate și de evacuare a chiriașilor, că ele "sunt în afara legii", nu pot fi interpretate că ar încălca prevederile art.16 alin.2 din Constituție, potrivit cărora nimeni nu e mai presus de lege, și nici ale art.123 alin.2 din Constituție, potrivit cărora judecătorii se supun numai legii.

c) Este adevărat, așa cum se arată în propunerea de suspendare, că judecătorii, sub acțiunea denegării de dreptate, nu pot refuza judecarea pricinilor în care sunt sesizați pe motiv că nu există lege sau că legea este obscură ori neîndestulătoare. Dar, în situația de față, există o reglementare legală privind casele naționalizate și drepturile chiriașilor care, cât timp nu e modificată sau abrogată, este obligatorie pentru orice autoritate.

d) În cazul în care instanțele judecătorești, cu nesocotirea legii în vigoare; creează o practică contrară acesteia, există un pericol de ordin constituțional, de alunecare a regimului politic către guvernarea de către judecători, ceea ce reprezintă o confuzie a puterilor în stat în favoarea autorității judecătorești. Așa cum Parlamentul nu se poate substitui instanțelor judecătorești, nici acestea din urmă nu pot lua locul puterii legiuitoare, soluționând litigii după reguli pe care ele însele le stabilesc. Judecătorul nu este numai protectorul intereselor private cu care ia contact prin intermediul acțiunii, ci este și garantul legii, pe care este chemat să o apere contra oricărui act de încălcare.

Din declarația publică a domnului președinte Ion Iliescu rezultă, că tocmai acest aspect a fost criticat în sensul că problema caselor

naționalizate, deși face obiectul dezbaterii Parlamentului și constituie un domeniu rezervat expres legii, potrivit art.26 alin.3 din Legea nr.47/1992 și art.77 din Legea nr.58/1991, anumite instanțe judecătorești au trecut la soluționarea ei, prin restituirea caselor naționalizate și evacuarea chiriașilor, înainte și în lipsa noii reglementări. Problematika abordată este aceea a deposedării foștilor proprietari prin legea de naționalizare, nu printr-un act administrativ abuziv, fără temei legal. De aceea, critica făcută de Președintele României, circumscrisă doar la încălcarea legii în vigoare, nu poate fi interpretată ca o nerespectare a prevederilor constituționale. Art.1 alin.3 din Constituție potrivit căruia România este stat de drept, impune tuturor autorităților publice, inclusiv instanțelor judecătorești, respectarea legii. Legalitatea reprezintă un principiu cardinal al statului de drept, care nu este de conceput în cazul în care respectarea legii ar fi aleatorie, numai în măsura în care convine unora sau altora, în funcție de interesele lor. Legea ca expresie a voinței naționale se impune tuturor iar încălcarea acestui principiu nu poate conduce decât la grave conflicte sociale, pentru prevenirea cărora Președintele României, în temeiul art.80 din Constituție, nu poate rămâne pasiv. De aceea, poziția sa este expresia unei opțiuni politice privind reglementarea prin lege a problemei caselor naționalizate și nu prin hotărâri judecătorești, astfel încât intră sub incidența art.84 alin.2 coroborat cu art.70 din Constituție privind independența opiniilor.

e) În ce privește dreptul foștilor proprietari, ca și al moștenitorilor, este de menționat că prin efectul naționalizării proprietatea persoanelor afectate de acest act a fost desființată, deoarece naționalizarea constă tocmai în stingerea dreptului fostului proprietar și constituirea concomitentă a dreptului de proprietate al statului asupra bunului naționalizat. De aceea, invocarea necesității de reglementare prin lege a problemei caselor naționalizate nu poate, prin definiție, să constituie o încălcare a dreptului foștilor proprietari. Cu privire la acest drept, pe care l-au avut până la actul naționalizării, se poate pune problema reconstituirii lui sau a acordării despăgubirii pentru pierderea suferită prin naționalizare, dar în nici un fel a valorificării unui drept existent. Desigur, alta este situația în care fostul proprietar a fost deposedat de dreptul său printr-un act administrativ abuziv, deoarece în acest caz dreptul său de proprietate nu a fost desființat legal.

f) În ce privește învinuirea de instigare la nerespectarea hotărârilor judecătorești, este de observat că afirmația domnului președinte Ion Iliescu privește exclusiv autoritățile administrației locale.

Or executarea unei hotărâri judecătorești revine instanțelor judecătorești și nu administrației locale la care s-a referit, în context, președintele, deoarece executarea silită este ultima fază a procesului civil. O hotărâre judecătorească definitivă sau irevocabilă este

obligatorie și nu poate fi reformată ori contestată de nimeni decât pe cale judecătorească, în condițiile legii.

De aceea, afirmația domnului președinte Ion Iliescu reprezintă o opțiune politică fără nici o relevanță juridică și, în consecință, intră sub incidența art.84 alin.2 coroborat cu art.70 din Constituție, privind independența opiniilor, care în ce-l privește pe președinte este aceeași cu a parlamentarilor.

Fată de cele arătate, în temeiul art.144 lit.f din Constituție și art.32 și art.33 din Legea nr.47/1992, Curtea Constituțională dă următorul

AVIZ CONSULTATIV:

Propunerea de suspendare din funcție a domnului Ion Iliescu, Președintele României, prezentată Parlamentului României de 167 de deputați și senatori, la data de 4 iulie 1994, nu se întemeiază pe motive care, în conformitate cu art.95 din Constituție, să constituie o încălcare gravă a prevederilor Constituției.

Deliberarea a avut loc la data de 5 iulie 1994 și la ea au participat Vasile Gionea, președinte, Viorel Mihai Ciobanu, Mihai Constantinescu, Miklos Fazakas, Antonie Iorgovan; Ioan Muraru și Victor Dan Zlătescu, judecători.